

Міністерство освіти і науки України

Модельна навчальна програма
курсу “Мій бізнес-план. Профільна середня освіта.
Основний / поглиблений рівень”
для закладів загальної середньої освіти

(авт. Ролік В. А., Войтицька Л. В., Тригуб О. В., Носик Н.Д.)

«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»
(наказ Міністерства освіти і науки України від 14.04.2026 № 624)

Вступна частина

Модельна навчальна програма курсу “Мій бізнес-план. Профільна середня освіта. Основний / поглиблений рівень” (далі – Програма) визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання (соціальна і здоров’язбережувальна освітня галузь) учнів та учениць 10–12 класів закладів загальної середньої освіти, пропонує зміст курсу та види навчальної діяльності.

Курс “Мій бізнес-план” (далі – Курс) реалізують за умови його вибору учнями та ученицями і закладом освіти як у межах передбаченої кількості навчальних годин для вивчення обов’язкових освітніх компонентів за обраним профілем навчання, так і за рахунок навчальних годин для вибіркового освітніх компонентів, що фінансуються з державного бюджету.

Програма реалізує частину обов’язкових результатів навчання в межах соціальної і здоров’язбережувальної освітньої галузі, доповнюючи обов’язкові результати навчання модельних навчальних програм обов’язкових освітніх компонентів (“Інтегрований курс соціальної та здоров’язбережувальної галузі. 10–11 класи. Основний рівень” / “Інтегрований курс соціальної та здоров’язбережувальної галузі. 10–12 класи. Поглиблений рівень”).

Програму створено на основі Державного стандарту профільної середньої освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 25.07.2024 № 851) (далі – Державний стандарт):

- вона ґрунтується на визначених стандартом ціннісних орієнтирах (пункт 4 Державного стандарту);
- охоплює формування наскрізних у всіх ключових компетентностях умінь (пункт 10 Державного стандарту);
- передбачає реалізацію вимог до обов’язкових результатів навчання в соціальній і здоров’язбережувальній освітній галузі (додаток № 16 до Державного стандарту);
- орієнтується на компетентнісний потенціал соціальної та здоров’язбережувальної освітньої галузі (додаток № 15 до Державного стандарту);

ураховує наступність між циклами навчання на рівнях базової та профільної середньої освіти.

Основою для формулювання очікуваних результатів навчання відповідно до Програми є орієнтири для оцінювання результатів навчання учнів основного рівня, визначені в Державному стандарті. Водночас Програма може бути підставою

для створення навчальних програм як основного, так і поглибленого рівнів, із відповідним коригуванням змісту, обсягів навчального часу, способів формування компетентностей і рівнів складності навчального матеріалу.

Програма спрямована на реалізацію мети профільної середньої освіти – розвиток особистості здобувачів освіти шляхом утвердження в них української національної та громадянської ідентичності та формування компетентностей, необхідних для їх життєвої стійкості, самостійності, відповідальності, комунікації та взаємодії з іншими особами, соціалізації, активної громадянської позиції на основі поваги до прав людини, духовних цінностей українського народу, національної самобутності, оборонної свідомості, громадянської стійкості, патріотизму, поваги до державних символів, державної мови, суспільно-державних (національних) цінностей України, розуміння їх важливості для становлення держави; підприємливості, свідомого вибору подальшого життєвого шляху, освіти протягом життя, трудової діяльності та самореалізації; дотримання принципів гендерної рівності; виховання у здобувачів освіти самоповаги і поваги до інших, відповідального ставлення до довкілля, що базується на науковому світогляді та принципах сталого розвитку.

Мета Курсу узгоджена з цілями соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі Державного стандарту та спрямована на розвиток особистості, здатної до гармонійної соціальної і міжособистісної взаємодії, самоусвідомлення та самозарадності, піклування про власну безпеку і здоров'я та безпеку і здоров'я інших людей, підприємливості та професійної зорієнтованості, спрямованих на забезпечення власного і суспільного добробуту.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

формувати усвідомлене та відповідальне ставлення здобувачів освіти до управління фінансовими ресурсами як основи підприємницької діяльності, реалізації бізнес-ідей і досягнення довгострокових особистих та суспільно значущих цілей;

сприяти розвитку позитивного сприйняття грошей як інструменту створення економічної, соціальної та суспільної цінності, розвитку власної справи, самореалізації та фінансової незалежності;

розвивати практичні вміння з формулювання, пріоритизації та досягнення фінансових і підприємницьких цілей, планування ресурсів з урахуванням часових горизонтів, ризиків і життєвих обставин;

вдосконалювати навички фінансового планування, бюджетування, заощадження та інвестування, необхідні для реалізації підприємницьких і проєктних ініціатив, а також культуру довгострокового економічного мислення;

розвивати критичне мислення, фінансову обачливість і здатність ухвалювати обґрунтовані управлінські та підприємницькі рішення на основі аналізу альтернатив, розрахунків, оцінки ризиків і відповідальності за наслідки;

вдосконалювати вміння аналізувати, порівнювати та обґрунтовано обирати фінансові інструменти і послуги для реалізації бізнес-проєктів, користуватися фінансовими калькуляторами та планувальними інструментами;

сприяти розвитку культури відповідального користування кредитними ресурсами, навички управління зобов'язаннями та усвідомлення ролі запозичень у розвитку підприємницької діяльності;

розвивати підприємницьке мислення та культуру інвестування як інструментів створення доданої вартості, розвитку бізнесу та досягнення економічного й соціального ефекту;

вдосконалювати розуміння ролі благодійності, соціального підприємництва та відповідальної фінансової поведінки, а також набувати практичних навичок планування й реалізації благодійних і соціально орієнтованих проєктів у межах бізнес-плану;

формувати навички управління фінансовими ризиками, використання страхових інструментів та забезпечення фінансової стійкості підприємницьких і особистих фінансових проєктів;

ознайомити з принципами функціонування фінансової системи України, ролі держави, податкової культури та відповідального ведення бізнесу в умовах правового поля;

формувати правову обізнаність у сфері фінансів і підприємництва, зокрема щодо прав, обов'язків і відповідальності суб'єктів економічної діяльності;

формувати дотримання етичних норм, нетерпимість до корупційної практики і дотримання етичних норм у фінансовій та підприємницькій діяльності;

сприяти розвитку ініціативності, активної життєвої позиції та відповідальності за реалізацію власних підприємницьких і фінансових рішень у контексті сталого розвитку;

вдосконалювати комунікаційні навички, вміння працювати в команді, презентувати ідеї та розробляти бізнес-плани в межах здійснення навчальних, підприємницьких і соціальних проєктів тощо.

Мета й завдання Програми ґрунтуються на ціннісних орієнтирах, визначених Державним стандартом (пункт 4), та орієнтуються на компетентнісний потенціал соціальної і здоров'язбережувальної галузі (Додаток 15 до Державного стандарту). Компетентнісний потенціал та базові знання соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі наведено в Додатках 1-2.

Пріоритетами Програми є підготовка здобувачів освіти до самостійної та відповідальної підприємницької діяльності з урахуванням викликів і потреб відбудови України. Програма спрямована на розвиток підприємницького мислення, уміння створювати економічну та соціальну цінність, а також розробляти та реалізовувати бізнес-плани для різних галузей економіки. Програма формує здатність визначати та досягати фінансових і підприємницьких цілей, планувати ресурси, управляти ризиками й ухвалювати обґрунтовані рішення. Особлива увага приділяється оволодінню навичками фінансового та бізнес-планування як основи власного і сімейного добробуту та професійної самореалізації. Важливими пріоритетами є діяльнісний підхід, що передбачає розроблення бізнес-планів і навчальних проєктів, аналіз практичних кейсів, розвиток критичного та системного мислення з урахуванням принципів сталого розвитку, а також усвідомлення ролі підприємництва та особистих фінансів як інструментів досягнення особистого, сімейного та суспільного добробуту (добробуту громади та національного добробуту), формування ціннісних орієнтирів відповідального бізнесу, готовності дбати про родину, громаду та державу, долучатися до благодійних, соціальних і відновлювальних ініціатив як складової сучасної підприємницької культури.

Характеристика навчального змісту й особливостей реалізації курсу:

Програма розрахована мінімум на 17 годин. Програма передбачає можливість збільшення годин до 3 годин на тиждень (загальний обсяг 105 годин) за рахунок навчальних годин для розподілу між вибірковыми освітніми компонентами (навчальні предмети / інтегровані курси / міжгалузеві інтегровані курси / проведення індивідуальних консультацій, групових занять та проєктної діяльності). У випадку вказаного збільшення годин варто використати їх на проведення практичних та компетентісно орієнтованих завдань, вивчення додаткових понять, організацію проєктної діяльності з підприємництва та фінансової грамотності та її застосування.

Оскільки Програма реалізується за вибором учнів / учениць та закладу освіти, її вивчення може здійснюватися в будь-якому з років навчання профільної середньої освіти (10, 11 або 12 клас). Такий підхід створює умови для формування гнучких навчальних груп, до складу яких входять учні / учениці з різним освітнім та фінансовим досвідом, об'єднані зацікавленістю у формуванні практичних навичок планування та досягнення власних фінансових цілей, що дає змогу забезпечити логіку навчання незалежно від класу, в якому здійснюється опанування курсу, та врахувати індивідуальні освітні траєкторії учнів / учениць.

У зв'язку з цим зміст Програми не поділяється за роками навчання, а структурований у формі модулів, сформованих за сферами та галузями економіки України. Кожен модуль орієнтований на опрацювання конкретної сфери чи галузі (промисловість, сільське господарство, торгівля, сфера послуг, будівництво та енергетика, транспорт, високі технології, соціальні та благодійні проекти), розвиток підприємницького мислення та формування практичних навичок розроблення бізнес-планів для неї.

Кожен модуль програми розкриває особливості підприємницької діяльності в окремих секторах економіки і містить чітко визначені очікувані результати навчання, зміст та орієнтовні види практичної діяльності, спрямовані на формування навичок генерування ідей, планування, раціонального використання ресурсів та складання бізнес-планів. Підсумковий модуль присвячений розробленню власного бізнес-плану — від ідеї до реалізації — та акцентує увагу на відповідальному ставленні до фінансів, управлінні спільними коштами, усвідомленні соціальної відповідальності бізнесу, участі в благодійних і соціально значущих проєктах та створенні сталих фінансових і підприємницьких рішень у реальному житті. Така модульна побудова Програми забезпечує цілісне й послідовне формування компетентності “Підприємливість і фінансова грамотність”, розвиток критичного й системного мислення, уміння працювати в умовах багатозадачності, використовувати можливості та реалізовувати ідеї, конструктивно співпрацювати, керувати власним життям і кар'єрою та ухвалювати обґрунтовані фінансові рішення в умовах невизначеності.

Програма розрахована на реалізацію як основного, так і поглибленого рівнів з відповідною корекцією складності навчального матеріалу. Поглиблений рівень передбачає більшу глибину аналізу фінансових та економічних закономірностей, самостійне проведення досліджень із використанням статистичних методів, створення авторських проєктів у межах визначених модулів та роботу з фінансовими і нормативними документами. Очікувані результати навчання поглибленого рівня позначені відповідними індексами в основній частині програми.

Зміст і завдання Програми дібрані з урахуванням вікових особливостей учнів / учениць, їхніх пізнавальних інтересів, потреб ранньої фінансової соціалізації, а також актуальних економічних і соціокультурних викликів, що постають перед молоддю в сучасному суспільстві.

Структура Програми

Програма складається з десяти модулів із підсумковим проектом включно. Кожна тема логічно завершена і може вивчатися в послідовності, адаптованій до потреб конкретного класу.

Зміст Програми

Модуль 1. Мій вибір: підприємництво.

Модуль 2. Сільське господарство.

Модуль 3. Торгівля.

Модуль 4. Сфера послуг.

Модуль 5. Транспорт.

Модуль 6. Промисловість.

Модуль 7. Будівництво та енергетика.

Модуль 8. Високі технології.

Модуль 9. Соціальне підприємництво.

Модуль 10. Мій бізнес-план: від ідеї до реалізації (підсумковий модуль).

Очікувані результати навчання курсу відповідають орієнтирам для оцінювання з соціальної і здоров'язберезувальної освітньої галузі, визначеними в Державному стандарті. У Програмі представлено результати усіх трьох груп напрямів навчання, а саме: “Безпека”, “Здоров’я”, “Добробут”. Вивчення кожного модуля Програми спрямоване як на розвиток компетентності “Підприємливість і фінансова грамотність”, так і на формування ціннісних орієнтирів та фінансових стратегій.

Програма спрямована на формування в учнів / учениць компетентності “Підприємливість і фінансова грамотність”, розвиток підприємницького мислення та практичних навичок розроблення бізнес-планів для різних сфер і галузей економіки України. Програма орієнтована на усвідомлення ролі відповідального бізнесу, створення економічної, соціальної та суспільної цінності, а також залучення учнів до реалізації благодійних та соціально орієнтованих проєктів, у тому числі в контексті відбудови України. Вона ґрунтується на раніше набутих знаннях і практичних уміннях з основ фінансової грамотності та підприємництва й спрямована на підготовку здобувачів освіти до дорослого життя в умовах постійних економічних і соціальних змін.

Програма також передбачає поглиблення розуміння принципів функціонування галузей та сфер економіки, ролі підприємництва та фінансових рішень окремої особи у формуванні особистого, сімейного й суспільного добробуту. Здобувачі та здобувачки освіти розвивають здатність аналізувати фінансові та бізнес-пропозиції, порівнювати альтернативи, оцінювати ризики й ухвалювати обґрунтовані рішення з позицій відповідального та сталого розвитку. Під час опанування Програми здобувачі та здобувачки освіти оволодіють принципами постановки, пріоритизації та довгострокового планування підприємницьких і фінансових цілей, навчаться поєднувати досягнення особистих, сімейних і професійних цілей з реалізацією бізнес-ідей у різних секторах економіки. Підсумковий модуль Програми передбачає закріплення отриманих знань і формування практичних умінь шляхом розроблення індивідуального проєкту, що полягає в підготовці власного бізнес-плану в обраній галузі економіки з використанням різних фінансових інструментів і стратегій та підприємницьких навичок.

Особлива увага в Програмі приділяється формуванню в учнів / учениць **практичних умінь і навичок планування** фінансових і підприємницьких цілей, зокрема через розроблення бізнес-планів у різних галузях економіки. Це сприяє підготовці здобувачів та здобувачок освіти до дорослого життя, відповідального управління власним добробутом і реалізації підприємницьких ініціатив. Реалізація Програми сприяє розвитку системного і стратегічного мислення, фінансової самозарадності, готовності до відповідальної економічної поведінки та активної участі у відновленні й сталому розвитку України.

Програма спрямована на формування компетентностей, необхідних для життєвої стійкості, самостійності, відповідальності та самозарадності, розвитку підприємливості, усвідомленого вибору життєвого й професійного шляху,

трудової діяльності та здатності до навчання впродовж життя. Вона має на меті розвиток фінансової культури та її складових, зокрема культури споживання і розрахунків, заощадження, інвестування, кредитування та управління боргами, благодійності, управління ризиками і страхування, податкової культури, захисту персональних даних, а також підприємництва як способу створення цінності.

Програма містить перелік рекомендованих видів навчальної діяльності з посиланнями на офіційні інформаційні ресурси, які вчитель може адаптувати відповідно до рівня підготовки учнів і технічних можливостей закладу освіти. Освітній процес може організовуватися в класі або поза його межами, а за потреби — за **індивідуальною освітньою траєкторією**.

Компоненти Програми можуть інтегруватися з іншими освітніми курсами. Програма Курсу забезпечує наступність, інтегрується та доповнює авторські модельні програми “Мій фінансовий план. Профільна середня освіта. Основний / поглиблений рівень” та “Мої фінансові цілі. Профільна середня освіта. Основний / поглиблений рівень” для закладів загальної середньої освіти (авт. Ролік В. А., Войтицька Л. В., Тригуб О. В., Носик Н.Д.).

Обов’язковою умовою її реалізації є діяльнісний підхід до навчання, організація групової взаємодії, використання цифрових та інтерактивних технологій. Реалізація Програми передбачає виконання практично орієнтованих проєктів, розроблення бізнес-планів, участь у групових видах діяльності, зустрічах із фахівцями, використання онлайн-ресурсів, а також залучення менторів. Педагогічні працівники і працівниці користуються академічною свободою, обираючи приклади, кейси, а також самостійно визначають тематичні акценти, оскільки головним пріоритетом Курсу є досягнення здобувачами та здобувачками освіти ключових компетентностей і формування їхньої готовності до успішної самореалізації в дорослому житті.

На основі модельної програми педагог створює власну навчальну програму та затверджує її в установленому порядку.

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
-------------------------------	--------------------	---------------------------------------

Основна частина

МОДУЛЬ 1. МІЙ ВИБІР: ПІДПРИЄМНИЦТВО

<i>Здобувач / здобувачка освіти:</i> визначає та застосовує оптимальні стратегії поведінки, пов'язані із збереженням українських суспільно-державних (національних) цінностей для забезпечення особистого та суспільного добробуту [12 СЗО 1.1.2-1 П]; обґрунтовує роль громадянської активності та оборонної свідомості для особистого та суспільного добробуту [12 СЗО 1.1.2-3]; аналізує документи, які гарантують права та обов'язки громадян, пов'язані із забезпеченням добробуту України, та застосовує їх [12 СЗО 1.2.1-3 П]; презентує обрану стратегію власного способу життя та обґрунтовує її з урахуванням отриманої інформації	1. Підприємництво як спосіб створення цінності для людей і суспільства. 2. Галузі та сфери економіки. 3. Підприємництво та відбудова України. 4. Ресурси підприємства. 5. Потреби та проблеми як джерело бізнес-ідей. 6. Підприємницьке мислення: які компетентності потрібні підприємцю. 7. Фінансування для старту та розвитку бізнесу. 8. Ризики та відповідальність підприємницької діяльності. 9. Бізнес-план як основний документ та дороговказ підприємця.	<i>Орієнтовний перелік:</i> пояснення вчителя: основні вимоги законодавства у сфері підприємництва в Україні; складання асоціативного куша (групування) “Підприємництво”; панельна дискусія: ризики та потенційні винагороди від самозайнятості порівняно з роботою найманого працівника за допомогою методу “акваріум”; дослідницька робота з відкритими джерелами: аналіз галузей та сфер економіки України з використанням даних Державної служби статистики України https://stat.gov.ua/uk, визначення перспективних напрямів для розвитку малого бізнесу та відбудови України;
---	---	---

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
[12 СЗО 2.3.1-2]; аналізує та оцінює власне хобі щодо користі, задоволення з урахуванням сприяння безпеці, збереженню здоров'я, добробуту [12 СЗО 3.4.1-3]; досліджує необхідність навчання впродовж життя для професійного розвитку [12 СЗО 4.1.1-2 П]; визначає довгострокові цілі, складає та коригує плани дій для досягнення успіху і добробуту в умовах невизначеності та непередбачуваності [12 СЗО 4.3.1-1]; розрізняє форми особистої зайнятості [12 СЗО 4.9.1-2].		фронтальна робота: обговорення ролі бізнесу в економічному розвитку та відбудові України; самооцінювання підприємницьких компетентностей (ініціативність, креативність, фінансова грамотність, відповідальність, командна робота); обговорення результатів і формування індивідуального профілю підприємницьких навичок; актуалізація опорних знань: як складати бізнес-план; індивідуальна практична робота: створення простого бізнес-плану (ідея, ціннісна пропозиція, цільова аудиторія, ресурси, ризики, соціальний та екологічний ефект); презентація бізнес-планів і взаємооцінювання за визначеними критеріями.

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
-------------------------------	--------------------	---------------------------------------

МОДУЛЬ 2. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

<i>Здобувач / здобувачка освіти:</i> обґрунтовує альтернативи споживчого вибору, використовує можливості дізнатися про безпечність продуктів і виробництва для підтримки здорового способу життя [12 СЗО 3.1.1-3]; оцінює вагомість норм безпечної поведінки для власного життя, здоров'я, добробуту з урахуванням традицій, звичаїв, сучасних тенденцій як захисту власних інтересів, так і інших осіб [12 СЗО 3.3.2-2]; розуміє роль рішень на рівні органів влади для збереження індивідуального і колективного здоров'я [12 СЗО 3.4.1-1 П]; бере участь у поширенні знань про важливу роль здорового способу життя серед населення	1. Сільське господарство як основа продовольчої безпеки громади та країни. 2. Земля як ресурс та інвестиція. 3. Рослинництво і тваринництво. 4. Активи агробізнесу. 5. Особливості та сучасні виклики та ризики агробізнесу (сезонність, урожайність, вплив погодних умов, світові ціни тощо). 6. Фінансування агробізнесу. 7. Аграрний бізнес в Україні: від сімейних ферм до світового експорту. 8. Бізнес-план аграрного проєкту: вибір продукту та організація виробництва.	<i>Орієнтовний перелік:</i> пояснення вчителем опорних понять: продовольча безпека, агробізнес, сезонність, експорт, ризики, сімейна ферма, кооператив, фермерське господарство; мозковий штурм: генерування ідей щодо ролі сільського господарства в забезпеченні продовольчої безпеки громади та країни; відвідування офіційного сайту Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України http://www.me.gov.ua; дати відповіді на запитання (на вибір учителя); колективне обговорення твердження “Аграрний бізнес — перспективний вибір для молоді” за методом “Займи позицію” з аргументацією власної позиції та зміною позиції після обговорення;
---	--	---

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
[12 СЗО 3.4.1-2 П]; експериментує з різними комбінаціями ресурсів для втілення своїх ідей у дії [12 СЗО 4.3.1-1 П]; досліджує різні моделі створення команд і командної роботи за різних умов у різних життєвих ситуаціях [12 СЗО 4.7.1-2 П]; поширює і детально роз'яснює користь поведінки, вільної від дискримінації, стереотипів та упереджень з урахуванням норм екологічної етики, етичного поводження з живою природою [12 СЗО 4.8.1-1 П]; аналізує варіанти власних рішень без впливу упереджень щодо професій і гендерно-рольових моделей [12 СЗО 4.11.1-4].		робота в мінігрупах: дослідження у відкритих джерелах “Тенденції розвитку аграрного сектору”; навчальна ділова гра: моделювання прийняття рішень агропідприємцем упродовж виробничого сезону з урахуванням погодних умов, цін та ресурсів; відвідування відділення банку та знайомство з кредитними продуктами для бізнесу; зустріч із фермером; робота з інфографікою: аналіз інфографіки про структуру аграрного сектору України; формулювання висновків щодо ролі рослинництва і тваринництва; практичне моделювання: розрахунок умовного виробничого циклу аграрного продукту (терміни, ресурси, ризики) з використанням заданих параметрів;

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
		командна проєктна робота: написання бізнес-плану аграрного проєкту: вибір продукту та організація виробництва з урахуванням місцевих умов, ресурсів та потреб ринку.
МОДУЛЬ 3. ТОРГІВЛЯ		
<i>Здобувач / здобувачка освіти:</i> обґрунтовує альтернативи споживчого вибору, використовує можливості дізнатися про безпечність продуктів і виробництва для підтримки здорового способу життя [12 СЗО 3.1.1-3]; аналізує інформацію в різних медіа, зіставляє її та робить висновки щодо правдивості інформації з питань здоров'я, безпеки та добробуту [12 СЗО 4.2.1-1]; розуміє і аналізує інформацію, записану (передану) в різний спосіб, виявляє приховану та очевидну інформацію	1. Торгівля як сполучна ланка між виробником і клієнтом. 2. Торгівля як бізнес-модель: роздрібна, гуртова, онлайн. 3. Формування ціни та прибутку. Закупівельна ціна і торговельна націнка. 4. Асортимент і управління запасами. Оборотні засоби торгового підприємства. 5. Прибутковість та окупність торговельного бізнесу. 6. Фінансування торговельного бізнесу. 7. Сучасні ризики торгівлі: попит, сезонність, конкуренція. 8. Бізнес-план у сфері торгівлі.	<i>Орієнтовний перелік:</i> робота в групах “Вибір формату торгівлі”: кожна група обирає товар і бізнес-модель (роздріб, гурт, онлайн) та аргументує вибір; вправи на розрахунки: розрахунок закупівельної ціни, собівартості, торговельної націнки, ціни продажу та прибутку для товарів різних категорій; конструювання торговельного асортименту: формування асортименту товарів для умовного магазину, прогнозування продажів та визначення ключових товарів, які принесуть найбільший дохід;

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
[12 СЗО 4.2.1-3]; уміє розпізнавати приховану рекламу як комерційного, так і соціального характеру [12 СЗО 4.2.1-4]; досліджує вплив культури споживання з метою вироблення рекомендацій щодо поліпшення здоров'я, безпеки та добробуту місцевої громади і суспільства [12 СЗО 4.5.1-1 П]; здійснює раціональний вибір з урахуванням фізіологічних, соціальних, моральних і духовних потреб [12 СЗО 4.5.1-2]; розуміє сутність підприємництва, фінансового планування та бюджету [12 СЗО 4.9.1-1 П]; розуміє, як формується винагорода за працю		аналіз витрат торговельного бізнесу: оренда, логістика, персонал, реклама тощо; ситуаційні завдання “Чому товар не продається?”: падіння попиту, сезонність, конкуренція тощо; групова дискусія: “Онлайн-торгівля витісняє офлайн”; інтерв'ю з підприємцем: історії успіхів та провалів; колективне обговорення прочитаних книг за темою “Підприємництво”; індивідуальна / групова робота: відвідати сайти Дія та Дія.Бізнес https://diia.gov.ua/, https://business.diia.gov.ua/ та проаналізувати грантові можливості для бізнесу; зустріч із підприємцем у сфері торгівлі;

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
[12 СЗО 4.9.1-3].		командний мініпроект “Мій бізнес-план у сфері торгівлі”: розроблення бізнес-ідеї у сфері торгівлі, вибір товару та бізнес-моделі (роздріб чи гурт, офлайн чи онлайн), обґрунтування актуальності.
МОДУЛЬ 4. СФЕРА ПОСЛУГ		
<i>Здобувач / здобувачка освіти:</i> обґрунтовує альтернативи споживчого вибору, використовує можливості дізнатися про безпечність продуктів і виробництва для підтримки здорового способу життя [12 СЗО 3.1.1-3]; досліджує вибір матеріальних і культурних цінностей і критично оцінює їх вплив на здоров'я, безпеку та добробут [12 СЗО 4.5.1-3]; визначає цінності та потреби, пов'язані з різними сферами життя, саморозвитку і самореалізації для	1. Сфера обслуговування: особливості бізнес-моделі. 2. Проблеми та потреби людей як основа ідей у сфері послуг. 3. Основні напрями сфери послуг та формати надання послуг. 4. Витрати та окупність сервісного бізнесу. 5. Формування ціни на послугу, розрахунок точки беззбитковості. 6. Якість, інклюзія та відповідальність перед клієнтом. 7. Фінансування підприємств у сфері послуг. 8. Ключові ризики бізнесу в сфері послуг в сучасних умовах.	<i>Орієнтовний перелік:</i> банк ідей сервісів: формування переліку ідей послуг для різних категорій (підлітків, сімей з дітьми різного віку, людей поважного віку, ВПО, людей з інвалідністю); групова робота: відвідати та опрацювати сайт Державної податкової служби України: https://tax.gov.ua/; навчальні відео: https://tax.gov.ua/baneryi/onlayn-navchannya/podatkova-zvitnist/videouroki/. За результатами роботи скласти інструкцію: “Як відкрити та зареєструвати ФОП”;

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
створення моделі власного майбутнього [12 СЗО 4.6.1-1]; демонструє вміння запобігати виникненню конфліктних ситуацій в команді, вирішує їх у разі виникнення, використовуючи ефективні методи [12 СЗО 4.7.1-2]; оцінює наслідки недотримання етичних норм поведінки та їх вплив на людей, сім'ю, суспільство і середовище [12 СЗО 4.8.1-2]; розуміє сутність підприємництва, фінансового планування та бюджету [12 СЗО 4.9.1-1 П]; розуміє, як формується винагорода за працю [12 СЗО 4.9.1-3]; визначає вплив різних форм дискримінації на здоров'я, безпеку та добробут	9. Бізнес-план проєкту у сфері послуг: ідея, клієнт і цінність.	інтерв'ю з потенційним клієнтом: підготовка запитань і проведення коротких опитувань (у класі, школі, родині) з метою виявлення потреб у послугах; чекліст якісного сервісу: розроблення критеріїв якісного сервісу (доступність, ввічливість, безпека, зрозумілість, інклюзивність); рольова гра “Складний клієнт”: моделювання ситуацій, які можуть вплинути на якість сервісу (помилка в послугі, скарга клієнта); гра “Зайві витрати”: пошук і обґрунтування витрат, від яких можна відмовитися без втрати якості для різних типів сервісного бізнесу; практичне завдання: розрахунок собівартості послуги (визначення мінімальної ціни з урахуванням витрат і бажаного прибутку);

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
[12 СЗО 4.8.1-1]; обґрунтовує фінансові рішення і моделює обачливу фінансову поведінку для досягнення цілей у законний спосіб на основі аналізу та застосування економічних знань [12 СЗО 4.9.1-1].		дослідження “Професії, що створюють сервіс”: скласти перелік професій, які забезпечують роботу певного сервісу (служба доставки, перукарня, онлайн-школа); командний проєкт “Бізнес-план моєї послуги”.
МОДУЛЬ 5. ТРАНСПОРТ		
<i>Здобувач / здобувачка освіти:</i> обґрунтовує альтернативи споживчого вибору, використовує можливості дізнатися про безпечність продуктів і виробництва для підтримки здорового способу життя [12 СЗО 3.1.1-3]; аналізує та оцінює власне хобі щодо користі, задоволення з урахуванням сприяння безпеці, збереженню здоров'я, добробуту [12 СЗО 3.4.1-3]; обґрунтовує необхідність вибору на користь навчання впродовж життя на	1. Транспорт як система забезпечення мобільності. 2. Вирішення питання перевезень і логістики як основа бізнес-ідей. 3. Основні види транспорту та сфери їх застосування. 4. Логістичні ланцюги та взаємодія учасників перевезень. 5. Формування вартості транспортних послуг і доходів бізнесу. 6. Транспортна інфраструктура України та напрями її розвитку. 7. Фінансування транспортного бізнесу.	<i>Орієнтовний перелік:</i> групово дискусія “Забезпечення мобільності як бізнес-можливість”: як транспорт впливає на економіку, доступ до освіти й роботи; мозковий штурм: дослідження мобільності громади: дослідження шляхів пересування мешканців населеного пункту / громади (навчання, робота, послуги, дозволя) та визначення проблемних місць (затори, доступність для маломобільних категорій людей тощо);

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
основі життєвих прикладів та інформації з різних джерел [12 СЗО 4.1.1-1]; досліджує вплив культури споживання з метою вироблення рекомендацій щодо поліпшення здоров'я, безпеки та добробуту місцевої громади і суспільства [12 СЗО 4.5.1-1 П]; досліджує та презентує можливості для перетворення ідей в особисту, соціальну і професійну діяльність [12 СЗО 4.6.2-1 П]; розуміє сутність підприємництва, фінансового планування та бюджету [12 СЗО 4.9.1-1 П]; обґрунтовує фінансові рішення і моделює обачливу фінансову поведінку для досягнення цілей у законний спосіб на основі аналізу та застосування економічних знань [12 СЗО 4.9.1-1];	8. Актуальні ризики транспортного бізнесу. 9. Бізнес-план транспортного проекту: послуга, клієнт і модель прибутку.	аналіз українських сервісів доставки та перевезень; практична робота: розрахунок тарифу транспортних послуг (паливо, амортизація, оплата праці, податки, прибуток); мініпроект “Транспорт майбутнього в Україні”: можливості для модернізації під час післявоєнної відбудови, використання інноваційних видів транспорту; мініпроект “Історичний маршрут”: створити ідею сучасного стартапу, що базується на історичних маршрутах, які пролягали через Україну (наприклад, “Шлях із варяг у греки” тощо); метод Волта Діснея “Дрон-доставка у моєму місті / громаді”: розробити новий сервіс доставки спеціальними дронами (товари, документи, ліки, продукти тощо), описати потенційних клієнтів, цінність послуги та можливі ризики;

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
оцінює власні можливості, здібності, знання, вміння, ресурси, потреби та обмеження [12 СЗО 4.11.1-1].		створення бізнес-плану проекту, пов'язаного з транспортом, для своєї громади: послуга, клієнт і модель прибутку.
МОДУЛЬ 6. ПРОМИСЛОВІСТЬ		
<i>Здобувач / здобувачка освіти:</i> обґрунтовує важливість усвідомленого ставлення і діяльності для розвитку власного освітньо-професійного шляху з урахуванням особистих можливостей, ресурсів, потреб і обмежень та суспільно-державних запитів [12 СЗО 1.1.1-1 П]; демонструє лідерську позицію та бере відповідальність у прийнятті рішень і діяльності щодо виходу з кризових ситуацій [12 СЗО 1.1.1-2 П]; обґрунтовує важливість збереження українських суспільно-державних (національних) цінностей для	1. Промисловість як основа економіки. 2. Основні види промисловості. Що і навіщо виробляють підприємства? 3. Основні виробничі фонди підприємства. 4. Виробнича потужність підприємства. 5. Звітність підприємства. 6. Шлях продукту: від сировини до готового товару. 7. Фінансування промислового бізнесу. 8. Ризики промислового бізнесу в сучасних умовах. 9. Бізнес-план промислового проекту: вибір продукту та організація виробництва.	<i>Орієнтовний перелік:</i> пояснення вчителя; фронтальне обговорення: значення промисловості для економіки України; створення схеми “Основні види промисловості та їх характеристика”; робота з картографічним матеріалом: аналіз карти промисловості України (розміщення основних промислових центрів, галузева спеціалізація регіонів); створення інтелект-карти “Промислові бізнеси в Україні: приклади та можливості розвитку”;

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
забезпечення особистого та суспільного добробуту [12 СЗО 1.1.1-3]; обґрунтовує альтернативи споживчого вибору, використовує можливості дізнатися про безпечність продуктів і виробництва для підтримки здорового способу життя [12 СЗО 3.1.1-3]; демонструє здатність навчатися спільно й автономно та самостійно організувати навчання [12 СЗО 4.1.1-2]; використовує підходи щодо уникнення небезпечного / шкідливого контенту і залучення до його поширення [12 СЗО 4.2.1-2]; розпізнає і реалізує нові можливості власного розвитку в законний спосіб на основі самостійного аналізу досвіду та отриманих уроків [12 СЗО 4.3.1-2].		пошукова робота: підготувати розповідь / презентацію про місцевих підприємців різних часів та їх історії успіху; порівняльний аналіз: порівняння товарів місцевого виробництва та імпоротної продукції за визначеними критеріями (ціна, якість, логістика, вплив на економіку громади); профорієнтація: ознайомлення з інженерно-технічними професіями; командна проєктна робота: розроблення бізнес-плану промислового підприємства з урахуванням принципів сталого розвитку, енергоефективності та екологічної відповідальності; представлення результатів групової роботи з обговоренням та взаємооцінюванням.

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
-------------------------------	--------------------	---------------------------------------

МОДУЛЬ 7. БУДІВНИЦТВО ТА ЕНЕРГЕТИКА

<i>Здобувач / здобувачка освіти:</i> обґрунтовує важливість збереження українських суспільно-державних (національних) цінностей для забезпечення особистого та суспільного добробуту [12 СЗО 1.1.1-3]; обґрунтовує потребу у виборі на користь навчання впродовж життя на основі життєвих прикладів та інформації з різних джерел [12 СЗО 4.1.1-1]; експериментує з різними комбінаціями ресурсів для перетворення своїх ідей у дії [12 СЗО 4.3.1-1 П]; досліджує та презентує можливості для перетворення ідей в особисту, соціальну і професійну діяльність [12 СЗО 4.6.2-1 П];	1. Будівництво та енергетика як ключові галузі економіки та відбудови країни. 2. Будівництво й енергетика в Україні: сучасні виклики та перспективи розвитку. 3. Виробництво, передавання та споживання енергії як економічний процес. 4. Сталий розвиток: енергоефективність, екологічні стандарти та інновації, альтернативні (відновлювальні) джерела енергії, розвиток розподіленої генерації. 5. Основні фонди підприємства. 6. Капітальні інвестиції та будівництво виробничих потужностей. 7. Фінансування бізнесу у сфері будівництва та енергетики. 8. Актуальні ризики підприємництва у сфері будівництва та енергетики.	<i>Орієнтовний перелік:</i> мозковий штурм: бізнес-можливості, які виникають під час відновлення інфраструктури; асоціативний “куш”: актуальні напрями будівництва для різних типів клієнтів (держава, бізнес, громада, приватні особи); дослідницька робота з відкритими джерелами: аналіз Плану відновлення України: https://recovery.gov.ua/ та визначення перспективних напрямів для відбудови України; відвідування офіційного сайту Міністерства енергетики України: https://mev.gov.ua/, надання відповідей на запитання (на вибір вчителя), проведення колективного обговорення за результатами роботи;
--	---	---

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
конструктивно сприймає зміни та ефективно адаптує свої плани і ресурси в умовах швидких змін як можливість нового рішення для задоволення своїх потреб [12 СЗО 4.6.2-2]; обґрунтовує фінансові рішення і моделює обачливу фінансову поведінку для досягнення цілей у законний спосіб на основі аналізу та застосування економічних знань [12 СЗО 4.9.1-1]; розрізняє форми особистої зайнятості [12 СЗО 4.9.1-2]; розуміє, як формується винагорода за працю [12 СЗО 4.9.1-3].	9. Бізнес-план проєкту: від ідеї до реалізації та оцінки результатів.	екскурсія до найближчого центру підтримки підприємців Дія.Бізнес або на підприємство; моделювання економічного процесу виробництва, передавання і споживання енергії: визначення можливих сфер витрат, ризиків та прибутку, пошук шляхів оптимізації; групова дискусія: “Як енергоефективність може стати конкурентною перевагою бізнесу?”; групова проєктна робота: розроблення ідеї сталого бізнесу з урахуванням принципів енергоефективності, повторного використання ресурсів, безпечного виробництва; перевірка ідеї на відповідність Цілям сталого розвитку ООН.

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
-------------------------------	--------------------	---------------------------------------

МОДУЛЬ 8. ВИСОКІ ТЕХНОЛОГІЇ

<i>Здобувач / здобувачка освіти:</i> аналізує та оцінює власне хобі щодо користі, задоволення з урахуванням сприяння безпеці, збереженню здоров'я, добробуту [12 СЗО 3.4.1-3]; визначає пріоритети в різних сферах власної навчальної діяльності на основі самоаналізу і потреби в самореалізації [12 СЗО 4.1.2-1]; досліджує потребу в навчанні впродовж життя для професійного розвитку [12 СЗО 4.1.1-2 П]; визначає довгострокові цілі, складає та коригує плани дій для досягнення успіху і добробуту в умовах невизначеності та непередбачуваності [12 СЗО 4.3.1-1];	1. Високі технології як рушій інноваційної економіки. 2. Основні напрями розвитку високих технологій та їх застосування. 3. Глобальні та локальні виклики як джерело технологічних ідей. 4. Нематеріальні ресурси та активи підприємства. 5. Кадри та продуктивність праці на підприємстві. 6. Технологічний сектор України та можливості виходу на світові ринки. Інноваційні хаби. 7. Фінансування бізнесу високих технологій. 8. Ризики бізнесу в сфері високих технологій в сучасних умовах. 9. Бізнес-план високотехнологічного стартапу.	<i>Орієнтовний перелік:</i> групова дискусія: як технології трансформують галузі (освіта, медицина, фінанси, оборона); дебати “Що важливіше для економіки: інновації чи ресурси?”; аналіз прикладів технологічних компаній (українських і світових) через призму створення доданої вартості; пошукова робота: визначення викликів (безпека, енергетика, клімат, освіта, інклюзія, відновлення України) та пошук можливих рішень; вивчення трендів: аналіз технологічних трендів і їх впливу на бізнес;
--	--	---

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
досліджує та презентує можливості для перетворення ідей в особисту, соціальну і професійну діяльність [12 СЗО 4.6.2-1 П]; досліджує різні моделі створення команд і командної роботи за різних умов у різних життєвих ситуаціях [12 СЗО 4.7.1-2 П]; обґрунтовує фінансові рішення і моделює обачливу фінансову поведінку для досягнення цілей у законний спосіб на основі аналізу та застосування знань у галузі економіки [12 СЗО 4.9.1-1]; розуміє, як формується винагорода за працю [12 СЗО 4.9.1-3]; оцінює власні можливості, здібності, знання, вміння, ресурси, потреби та обмеження [12 СЗО 4.11.1-1].		групова робота: дослідження напрямів високих технологій (AI, Big Data, ML / Machine Learning, інтернет речей / IoT (Internet of Things), біотехнології, фінтех / FinTech, greentech, edtech); порівняльний аналіз: традиційні та технологічні рішення для бізнесу; робота в парах: відвідування відділення банку та ознайомлення з продуктами для високо-технологічного бізнесу; створення прототипу застосунку або сервісу; аналіз експортного потенціалу цифрових продуктів України; командна робота: розроблення стартап-ідеї на основі реального виклику;

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
		командна проєктна робота: написання бізнес-плану високотехнологічного стартапу із зосередженням уваги на його інноваційності та масштабуванні.
МОДУЛЬ 9. СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО		
<i>Здобувач / здобувачка освіти:</i> обґрунтовує важливість збереження українських суспільно-державних (національних) цінностей для забезпечення особистого та суспільного добробуту [12 СЗО 1.1.1-3]; пояснює, що діяльність зі створення цінності може набувати різних форм (бізнес, соціальне підприємництво тощо) [12 СЗО 4.6.1-1 П]; визначає різницю між соціальною, культурною і економічною цінністю [12 СЗО 4.6.1-2];	1. Соціальне підприємництво як інструмент розв'язання конкретних суспільних проблем. 2. Відмінність соціального бізнесу від класичного підприємництва. 3. Форми соціальних і благодійних ініціатив (волонтерські проєкти, благодійні збори, соціальні підприємства, громадські організації). 4. Ресурси соціальних проєктів та джерела фінансування. 5. Планування та реалізація соціального або благодійного проєкту. 6. Прозорість та актуальні ризики в соціальній та благодійній діяльності: звітність, відповідальне	<i>Орієнтовний перелік:</i> пояснення вчителя: ідея корпоративної соціальної відповідальності в бізнесі; вправа “Мікрофон” на тему “Соціально орієнтований бізнес – це мода чи вимога часу?”; колективне обговорення на тему “Разова благодійність чи системні рішення?”; Метод “Коло ідей”: вибір організаційної форми благодійної / соціальної ініціативи для конкретної проблеми;

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
пояснює особистісну та суспільну цінність налагодження і підтримки стосунків, співпраці на принципах рівності, довіри та взаємоповаги [12 СЗО 4.7.1-1]; демонструє готовність виконувати різні командні ролі і завдання, об'єктивно оцінює власні сильні сторони, вміння, здібності щодо результативності командної роботи, зважаючи на обставини [12 СЗО 4.7.1-3]; пояснює доброчинну (волонтерську) діяльність як вияв соціальної відповідальності та суспільно-корисної діяльності [12 СЗО 4.10.1-1]; ініціює, розробляє та реалізує доброчинні проекти щодо здоров'я, безпеки та добробуту на місцевому, регіональному і міжнародному рівнях, залучає інших осіб до їх реалізації [12 СЗО 4.10.1-1 П];	використання коштів, комунікація з донорами. 7. Оцінка соціального впливу та ефективності проєкту. 8. Бізнес-план соціальної ініціативи: від ідеї до впливу.	робота в парах: вивчення потреб громади: дослідження актуальних соціальних проблем громади (внутрішньо переміщені особи, ветерани, довкілля, молодь, люди з інвалідністю, люди старшого віку); кейс-аналіз: “Підприємництво та відбудова України” — аналіз реальних або змодельованих прикладів бізнесів, що працюють у сфері відновлення інфраструктури, соціального підприємництва, ветеранського бізнесу; визначення їхнього впливу на громаду; мінігра “Фандрейзинг”: донати, гранти, партнерства, благодійні збори тощо; ознайомча робота: приклади звітів благодійних та соціальних організацій;

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
розробляє добродійні проекти щодо здоров'я, безпеки та добробуту [12 СЗО 4.10.1-2].		створення шаблону для прозорості звітності про використання коштів у межах соціальної або благодійної ініціативи; створення чекліста: визначення показників впливу проекту; індивідуальна практична робота: створити бізнес-ідею соціально відповідального бізнесу та представити її у форматі “ліфтової” презентації із залученням громадськості, представників місцевої влади, потенційних донорів.
МОДУЛЬ 10. МІЙ БІЗНЕС-ПЛАН: ВІД ІДЕЇ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ (ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬ)		
<i>Здобувач / здобувачка освіти:</i> обґрунтовує потребу у виборі на користь навчання впродовж життя на основі життєвих прикладів та інформації з різних джерел [12 СЗО 4.1.1-1];	1. Формулювання бізнес-ідеї та визначення мети підприємницького проекту. 2. Дослідження цільової аудиторії та ринку. 3. Планування доходів і витрат бізнесу. 4. Визначення джерел фінансування бізнес-проекту.	<i>Орієнтовний перелік:</i> галерея ідей: формулювання бізнес-ідей через проблему клієнта; метод “Прес”: взаємооцінювання бізнес-ідей одне одного; актуалізація опорних знань: маркетингове дослідження;

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
пояснює власну ієрархію цінностей і потреб, усвідомлює значущість суспільних цінностей [12 СЗО 4.6.1-3]; досліджує та презентує можливості для перетворення ідей в особисту, соціальну і професійну діяльність [12 СЗО 4.6.2-1 П]; вміє знаходити мотивацію та виявляє гнучкість щодо власної діяльності та досягнення цілей в умовах швидких змін і складнощів [12 СЗО 4.6.2-3]; демонструє вміння самопрезентації і використання тактик ефективної комунікації під час співбесіди та ділової комунікації [12 СЗО 4.4.1-1 П]; аналізує та ухвалює рішення щодо власного освітньо-професійного розвитку з урахуванням імовірних обраних професій і можливостей	5. Оцінка ризиків і можливих перешкод. 6. План дій та етапи реалізації бізнес-проекту. 7. Презентація та захист власного бізнес-плану.	пошукова робота: аналіз конкурентів (хто вже вирішує цю проблему і яким чином); інтерактивна вправа “Чому покупці оберуть мене?”: формування унікальної торгової пропозиції; групова практична робота: розрахунок стартового бюджету; пошукова робота: визначення можливих джерел фінансування; вправа: визначення собівартості товару чи послуги; метод “Шість капелюхів”: вибір моделі доходів (продаж, підписка, комісія, комбінація різних моделей); метод Волта Діснея: створення різних фінансових сценаріїв (оптимістичний / реалістичний / ризиковий);

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
подальшого навчання та розвитку кар'єри [12 СЗО 4.11.1-1 П]; планує різні варіанти освітньо-професійного шляху на основі балансу власних ресурсів і цінностей, інформації про ринок праці, аналізуючи наслідки власних рішень [12 СЗО 4.11.1-3].		командна робота: складання дорожньої карти реалізації підприємницького проекту; вправа: розроблення промоційної кампанії власної бізнес-ідеї; робота в парах: створення чекліста індикаторів успіху; фінальний пітчинг бізнес-плану.

Прикінцева частина

1. Методичні підходи до реалізації Програми.

Реалізація програми Курсу ґрунтується на діяльнісному та компетентнісному підходах і спрямована на формування в здобувачів освіти здатності усвідомлено ставити та досягати фінансових і підприємницьких цілей із урахуванням викликів дорослого життя. Програма орієнтована на досягнення ключових компетентностей, визначених у Державному стандарті, через практичне застосування фінансових знань і навичок бізнес-планування.

Вона має виражений практичний характер і спрямована на формування умінь фінансового та бізнес-планування, які учні / учениці можуть застосовувати вже під час навчання. Особлива увага приділяється розвитку здатності планувати кілька взаємопов'язаних цілей, визначати пріоритети та обирати ефективні способи їх досягнення з урахуванням ресурсів і умов реалізації підприємницьких ідей.

Важливим компонентом Курсу є проєктна діяльність, що передбачає групову роботу, аналіз реальних ситуацій і бізнес-кейсів, а також розроблення власних бізнес-планів. Це сприяє розвитку фінансових, управлінських і підприємницьких компетентностей та здатності створювати економічну й соціальну цінність.

Значна увага приділяється рефлексії, самоаналізу та оцінюванню особистого прогресу, коригуванню фінансових і бізнес-планів. Учні / учениці навчаються відповідально ставитися до власних і сімейних фінансів, а також усвідомлювати значення благодійності та соціальної відповідальності в підприємницькій діяльності.

Реалізація Курсу передбачає індивідуалізацію освітнього процесу з урахуванням потреб, інтересів і життєвих планів кожного здобувача та здобувачки освіти. Програма забезпечує зв'язок змісту навчання з актуальними соціально-економічними реаліями за допомогою використання сучасних прикладів, цифрових інструментів і практики управління фінансовими та підприємницькими ресурсами. Вона сприяє формуванню відповідального ставлення до фінансів і підприємницьких рішень, усвідомленню значення добробуту родини, благодійності та соціальної відповідальності, а також розвитку культури навчання впродовж життя як основи фінансової та економічної стійкості.

Зміст навчальної діяльності в Програмі враховує вікові особливості учнів / учениць і спрямований на формування здатності усвідомлено планувати та досягати фінансових і підприємницьких цілей. У центрі навчання — реальні виклики, пов'язані з

вибором освітнього та професійного напрямів, фінансовою самостійністю, відповідальністю за власні рішення та реалізацією підприємницьких ініціатив. Навчальний матеріал подається за допомогою практичних прикладів, що дають змогу усвідомити зв'язок між фінансовими й бізнес-рішеннями та якістю життя.

Рекомендовані види навчальної діяльності забезпечують практичну реалізацію змісту Програми та досягнення очікуваних результатів навчання, зокрема:

- завдання на розвиток уміння підбирати, аналізувати та узагальнювати фінансову й бізнес-інформацію;
- інтерактивні та відкриті завдання, що моделюють реальні фінансові й підприємницькі ситуації;
- завдання на розвиток критичного мислення під час ухвалення фінансових і управлінських рішень;
- індивідуальні та групові завдання зі спільного планування фінансових і підприємницьких цілей;
- розрахункові задачі з бюджетування, заощадження, кредитування, інвестування та оцінювання бізнес-ідей;
- диференційовані й творчі завдання різного рівня складності;
- завдання для розвитку комунікативних умінь та аргументованого обґрунтування фінансових і бізнес-рішень;
- компетентнісні завдання, зокрема складання бюджету, фінансових планів і елементів бізнес-плану;
- проблемні та дослідницькі завдання з аналізу ризиків і вибору оптимальних рішень;
- робота з відкритими джерелами, фінансовими документами та звітністю.

2. Особливості Курсу, методи й технології навчання.

Під час реалізації Курсу доцільним є використання інтерактивних методів навчання, зокрема ігрових технологій, на уроках і факультативних заняттях із підприємництва та фінансової грамотності. Це дає змогу здобувачам і здобувачкам освіти не лише ефективно опановувати програмовий матеріал, а й розвивати “м’які” навички, потрібні для соціальної адаптації, професійного

зростання та формування фінансового й підприємницького добробуту. Одним із дієвих інструментів реалізації цього підходу є періодичне використання тематичних настільних ігор.

Додатковими засобами стимулювання пізнавальної активності є самооцінювання та взаємооцінювання, що сприяють формуванню відповідальності за результати навчання та розвитку навичок рефлексії.

Важливим елементом навчання є систематичне читання книжок, перегляд навчальних відео та кінофільмів на теми фінансової грамотності та підприємництва з подальшим обговоренням. Такий підхід забезпечує доступний і мотиваційний формат опрацювання матеріалу. Доцільно, щоб педагоги формували до кожного розділу Програми перелік рекомендованих джерел і пропонували його здобувачам і здобувачкам освіти для ознайомлення та обговорення.

Із метою підвищення ефективності навчального процесу рекомендовано використовувати сучасні освітні засоби та залучати здобувачів освіти до тематичних семінарів, вебінарів, онлайн-екскурсій, квестів, змагань і навчальних курсів із підприємництва та фінансової грамотності, що збагачують освітній досвід і сприяють розвитку практичних фінансових і підприємницьких компетентностей.

3. Орієнтовні ресурси й матеріали.

Для забезпечення ефективної реалізації Курсу рекомендовано використовувати:

- друковані та цифрові версії фінансових документів і нормативно-правових актів (зокрема кредитні, депозитні та інші договори, податкове законодавство України, регуляторні акти у сфері підприємницької діяльності), що відповідають змісту програми та використовуються під час аналізу реальних бізнес-ситуацій;
- інтерактивні онлайн-платформи для створення мультимедійних матеріалів, презентацій і візуалізації бізнес-ідей та бізнес-планів (Canva, Padlet, Genially тощо);
- зразки фінансової та управлінської звітності, банківських виписок, чеків, рахунків, первинних документів і прикладів фінансових розрахунків, потрібних для опрацювання елементів бізнес-плану;

- шаблони для ведення бюджету, обліку руху грошових коштів і власного капіталу, фінансового планування, а також шаблони структури бізнес-плану, розрахунків витрат, доходів і фінансової доцільності підприємницьких проєктів.

У межах реалізації Курсу можливе використання такого обладнання:

мультимедійний проєктор або інтерактивна панель для презентації бізнес-ідей, фінансових моделей і проєктних результатів;

приладдя для забезпечення доступу до мережі “Інтернет” для пошуку інформації, роботи з відкритими даними, фінансовими калькуляторами та онлайн-інструментами бізнес-планування;

роздаткові матеріали в паперовій або електронній формі для виконання індивідуальних і групових завдань, розрахунків і проєктної роботи;

засоби для створення візуальних матеріалів (фліпчарти, маркери, дошки) під час командної роботи над бізнес-ідеями;

мобільні пристрої, ноутбуки або планшети для організації групової, проєктної та дослідницької діяльності, зокрема під час розроблення та презентації бізнес-планів.

Національний банк України (далі – Національний банк) відповідно до однієї зі своїх функцій (організація роботи та здійснення заходів з підвищення рівня фінансової грамотності населення України) і в межах реалізації Національної стратегії розвитку фінансової грамотності України до 2030 року із серпня 2022 року забезпечує роботу сайту центру фінансових знань “Талан”: <https://talan.bank.gov.ua/>.

Офіційні сторінки центру фінансових знань “Талан” у соціальних мережах:

телеграм-канал “Талан”: https://t.me/talan_nbu;

фейсбук-сторінка “Талан”: <https://www.facebook.com/talan.nbu/>;

вайбер-спільнота “Finlit для освітян”: <https://cutt.ly/xexkEdyg>;

ютуб-канал “НБУ: фінансова грамотність”: <https://cutt.ly/RexkELSG>.

Мета центру фінансових знань “Талан” – створення дієвої прогресивної платформи, яка об’єднає всіх учасників освітнього процесу в роботі над розвитком фінансової культури України.

Ключовими завданнями центру фінансових знань “Талан” є підвищення фінансової грамотності українців, кваліфікації педагогів у сфері фінансової грамотності, залучення педагогів, дітей та молоді до заходів Національного банку, розповсюдження навчальних матеріалів із фінансової грамотності.

Бібліотека сайту центру фінансових знань “Талан” містить цікаві тематичні матеріали для проведення уроків та позакласних заходів для школярів різної вікової категорії, студентів, а також матеріали для роботи з дорослою аудиторією. Також на сайті доступні рамки фінансових компетентностей, актуальні результати досліджень та модельні програми, підготовлені експертами Національного банку. За допомогою інтерактивного календаря на сайті можна долучитися до різноманітних освітніх заходів, конкурсів та інших ініціатив з фінансової грамотності. Усі матеріали та заходи безоплатні.

4. Оцінювання результатів навчання здобувачів і здобувачок освіти.

Основними видами оцінювання результатів навчання здобувачів і здобувачок освіти в межах Курсу є формувальне, поточне та підсумкове (семестрове, річне) оцінювання. Орієнтирами для здійснення оцінювання є очікувані результати навчання, зокрема рівень сформованості підприємницького мислення, фінансової грамотності та здатності розробляти й обґрунтовувати бізнес-план.

Формувальне оцінювання дає змогу вчителю відстежувати індивідуальний прогрес учня / учениці, чітко визначати очікувані результати навчання та планувати освітній процес з урахуванням динаміки розвитку підприємницьких і фінансових компетентностей. Для учнів /учениць формувальне оцінювання сприяє усвідомленню ключових аспектів навчального матеріалу, аналізу власних досягнень у сфері планування, оцінювання бізнес-ідей, виявлення прогалин у знаннях і коригування помилок під час розроблення фінансових розрахунків і бізнес-планів. Підсумкове оцінювання відображає рівень навчальних досягнень і особистісного розвитку здобувачів і здобувачок освіти, зокрема їхню готовність застосовувати набуті знання та вміння під час практичних і підприємницьких ситуацій.

Результати оцінювання можуть фіксуватися в балах (від 1 до 12) та/або у формі оціночних суджень. Критерії оцінювання реалізуються за чотирма рівнями (початковий, середній, достатній, високий) і забезпечують можливість оцінювання за 12-бальною шкалою. Відповідно до вимог Програми вчитель самостійно визначає форми, інструменти та способи оцінювання, зокрема оцінювання проєктної діяльності, командної роботи та індивідуального внеску в розроблення бізнес-плану.

Важливо забезпечувати збалансоване використання різних форм оцінювання, зокрема усного й письмового опитування, виконання практичних завдань, фінансових розрахунків, навчальних і підприємницьких проєктів, презентації бізнес-ідей і бізнес-планів, проходження тестування та інших видів навчальної діяльності. З урахуванням технічних можливостей закладу освіти доцільним є періодичне застосування сучасних інтернет-сервісів для формуального оцінювання здобувачів і здобувачок освіти, зокрема kahoot.com, mentimeter.com, quizlet.com, onlinetestpad.com, quizizz.com та інших цифрових інструментів.

Перелік рекомендованих джерел

1. Біденко С. В., Золотаревич І. А. Книга юного підприємця: 9 детальних планів своєї справи для підлітків. 2-ге вид., випр. Харків : Основа, 2020. 136 с.
2. Внесок. URL: <https://vnesok.nssmc.gov.ua/> (дата звернення: 22.01.2026).
3. Вожжов С. Мрія на мільйон. Рушай у світ грошей та бізнесу. Харків : Ранок, 2021. 160 с.
4. Державний стандарт базової середньої освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення: 22.01.2026).
5. Державний стандарт профільної середньої освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 25.07.2024 р. № 851. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-derzhavnoho-standartu-profilnoi-serednoi-osvity-851-250724> (дата звернення: 22.01.2026).
6. Дія. Бізнес. URL: <https://business.diia.gov.ua/> (дата звернення: 22.01.2026).
7. Дослідження рівня фінансової грамотності українців. URL: <https://talan.bank.gov.ua/fingramotnist#doslidgennya> (дата звернення: 22.01.2026).
8. Економіка і фінанси. 9 клас: навч.- метод. посібник для вчителя / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. С. Смовженко. Київ : Університет банківської справи, 2020. 123 с.
9. Методика викладання фінансової грамотності: навч. посіб. / Т. О. Кізима та ін. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2017. 200 с.
10. Національна стратегія розвитку фінансової грамотності до 2030 року / НБУ, МОН, ФГВФО, НКЦПФР, Міністерство економіки України, Міністерство цифрової трансформації України, ДУ “Офіс з розвитку підприємництва та експорту”. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/NBU_Strategy-Financial-Literacy.pdf?v=9 (дата звернення: 22.01.2026).
11. Онлайн-платформа для підвищення рівня фінансової грамотності “Гаразд”. URL: <https://harazd.bank.gov.ua/> (дата звернення: 22.01.2026).
12. Офіційний сайт Державної податкової служби України: <https://tax.gov.ua/> (дата звернення: 22.01.2026).
13. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://stat.gov.ua/uk> (дата звернення: 22.01.2026).
14. Офіційний сайт Міністерства енергетики України: <https://mev.gov.ua/> (дата звернення: 22.01.2026).
15. Офіційний сайт Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України <http://www.me.gov.ua> (дата звернення: 22.01.2026).

16. Підприємництво для школярів. Дія. Цифрова освіта. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/pidpriemnictvo-dla-skolariv-modul-3> (дата звернення: 22.01.2026).
17. Прикладні фінанси. 8 клас: навч.-метод. посібник для вчителя / авт.. кол.; за заг. ред. доктора екон. наук, проф. Т. С. Смовженко. Київ : ДВНЗ “Університет банківської справи”, 2020. 117 с.
18. Про обов’язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів : Закон України від 21.05.2024 р. № 3720-IX : станом на 01 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3720-20#Text> (дата звернення: 22.01.2026).
19. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII : станом на 01 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 22.01.2026).
20. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX : станом на 17 січ 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-IX?fbclid=IwAR3HPX7nGuTO1v2MGtHJ1p0zWxrQUiuf7N07Ir3-KCwI-Ed2fpo9nbDPwRY#Text> (дата звернення: 22.01.2026).
21. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV : станом на 01 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15/print1491296480899025#Text> (дата звернення: 22.01.2026).
22. Про страхування : Закон України від 18.11.2021 р. №1909-IX : станом на 01 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 22.01.2026).
23. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/ (дата звернення: 22.01.2026).
24. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825> (дата звернення: 22.01.2026).
25. Рамка фінансових компетентностей дітей та молоді України (до 18 років). URL: <https://talan.bank.gov.ua/uploads/files/ramka-finansovikh-kompetetnostei-ditei-ta-molodi-ukrayini.pdf> (дата звернення: 22.01.2026).
26. Рамка фінансових компетентностей дорослого населення України. URL: https://talan.bank.gov.ua/uploads/files/Ukraine_Financial_Competence_Framework_Adults.pdf (дата звернення: 22.01.2026).
27. Ролік В., Войтицька Л., Тригуб О. Підприємництво і фінансова грамотність. 8 клас: підручник. Київ : Освіта, 2025. 128 с.
28. Ролік В., Войтицька Л., Тригуб О. Підприємництво і фінансова грамотність. 9 клас: підручник. Київ : Освіта, 2026. 224 с.

29. Ролік В., Войтицька Л., Тригуб О. Фінансовий щоденник. 8 клас: робочий зошит із курсу “Підприємництво і фінансова грамотність”. Київ : Освіта, 2024. 89 с. URL: <https://talan.bank.gov.ua/uploads/files/shchodennik.pdf?v=6> (дата звернення: 22.01.2026).
30. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін. Посібник / Свинчук А. А. та ін. Київ : ВІ ЕН ЕЙ, 2017. 188 с. URL: https://krliman.gov.ua/upload/editor/soc_biznes.pdf (дата звернення: 22.01.2026).
31. Соціальне шкільне підприємництво. URL: <https://schoolofme.me/sse> (дата звернення: 22.01.2026).
32. Соціальне шкільне підприємництво. URL: https://www.facebook.com/SSEinUkraine/?locale=uk_UA (дата звернення: 22.01.2026).
33. Соціальне шкільне підприємництво. Онлайн-курс для освітян. URL: <https://courses.zrozumilo.in.ua/courses/course-v1:EEF+EEF-008+2021/about> (дата звернення: 22.01.2026).
34. Соціальне шкільне підприємництво: твій перший стартап: Посібник для учнів 8 (9, 10, 11) класів, батьків та освітян / Дятленко С. та ін. Київ : ВІ ЕН ЕЙ ПРЕС, 2020. 184 с.
35. Стратегія відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 22.01.2026).
36. Твій перший стартап. Онлайн-курс для підлітків. URL: <https://courses.zrozumilo.in.ua/courses/course-v1:EEF+017+2021/about> (дата звернення: 22.01.2026).
37. Фінансовий сенсей. Дія. Цифрова освіта. Онлайн-курс для підлітків. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/finansovyy-sensey> (дата звернення: 22.01.2026).
38. Центр фінансових знань Національного банку України “Талан”. URL: <https://talan.bank.gov.ua/> (дата звернення: 22.01.2026).
39. Шахрайгудбай. Освітній онлайн-курс з платіжної безпеки. URL: <https://megogo.net/ua/view/27014067-shakhray-hudbai.html> (дата звернення: 22.01.2026).
40. Школа платіжної безпеки. Онлайн-курс для підлітків. URL: <https://www.mastercard.ua/uk-ua/personal/get-support/skillup.html> (дата звернення: 22.01.2026).
41. EntreComp: Рамка підприємницької компетентності. URL: https://ipq.org.ua/upload/files/files/03_Novyny/2016.07.8-9_EntreComp/EntreCompFramework%20UKR.pdf (дата звернення: 22.01.2026).

Компетентнісний потенціал соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі

№	Ключові компетентності	Уміння та ставлення
1	Вільне володіння державною мовою	Уміння: спілкуватися українською мовою в усній і письмовій формі в різних життєвих ситуаціях, висловлювати думки, почуття, переживання; розуміти інформацію державною мовою, записану (передану) в різний спосіб або відтворену технічними пристроями; формулювати, тлумачити, обговорювати, аргументувати думки, поняття, факти, базові концепції, інструкції та попередження щодо соціальної та здоров'язбережувальної тематики; презентувати власне бачення та спільні рішення щодо здоров'я, безпеки та добробуту відповідно до прагнень і потреб; створювати українською мовою власні ресурси з пропаганди різних аспектів здоров'я, безпеки та добробуту. Ставлення: цінування державної мови, потреба соціально відповідального ставлення до неї, усвідомлення необхідності володіння державною мовою для власного добробуту та використання української мови в усіх сферах життя.
2	Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами	Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) мовою Уміння: спілкуватися рідною мовою в усній і письмовій формі в різних життєвих ситуаціях, висловлювати думки, почуття, переживання, що стосуються здоров'я, безпеки та добробуту;

		формулювати, тлумачити, обговорювати, аргументувати думки, поняття, факти, базові концепції, інструкції та попередження, інформацію про здоров'я, безпеку та добробут, щодо соціальної та здоров'язбережувальної тематики, користуватися відповідно до потреб довідковими засобами рідною мовою; презентувати власне бачення та спільні рішення щодо здоров'я, безпеки та добробуту відповідно до прагнень і потреб. Ставлення: цінування рідної мови як засобу спілкування, вираження емоцій, почуттів, переживань як чинника духовного та психічного здоров'я; усвідомлення потреби володіння рідною мовою для власної безпеки та добробуту; усвідомлення ролі володіння рідною мовою для запобігання конфліктам. Здатність спілкуватися іноземними мовами Уміння: сприймати, розуміти, аналізувати, інтерпретувати, перетворювати, оцінювати, використовувати інформацію іноземними мовами; розрізняти маркувальні знаки, попередження та інструкції іноземною мовою у різних життєвих ситуаціях; володіти навичками розуміння іноземної мови на слух під час повідомлень та інформації про надзвичайні ситуації у мирний і воєнний час; читати та розуміти іншомовні джерела для отримання інформації щодо роботи з пам'ятками міжнародного гуманітарного права. Ставлення: усвідомлення потреби володіння іноземними мовами для міжкультурного спілкування, власних здоров'я, безпеки та добробуту; позитивне ставлення до іноземної мови як засобу спілкування, повага до народу, носія цієї мови, толерантне ставлення до його культури, звичаїв і способу життя;
--	--	---

		толерантність у взаємодії з носіями інших культур, повага до культурних і особистісних відмінностей співрозмовників, урахування переваг та/або обмежень окремих груп чи осіб.
3	Математична компетентність	Уміння: застосовувати математичне мислення, використовувати формули, графічні та статистичні методи, розрахунки, схеми, моделі для обґрунтування та розв'язання проблем і питань безпеки, збереження здоров'я, покращення добробуту; відстежувати ланцюжки аргументів для розв'язання проблем і питань безпеки в повсякденному житті для збереження здоров'я, покращення добробуту (особистого, родинного, суспільного); проводити розрахунки для прогнозування можливих наслідків впливу на здоров'я, безпеку та добробут; логічно обґрунтовувати позицію власного ставлення до проблем безпеки, збереження та зміцнення здоров'я, покращення добробуту шляхом послідовних, несуперечливих, обґрунтованих міркувань і суджень. Ставлення: усвідомлення цінності математичного мислення, прагнення шукати причини та оцінювати їх для вирішення питань здоров'я, безпеки та добробуту.
4	Компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій	Уміння: використовувати наукові відомості для досягнення мети, прийняття рішення чи формулювання висновку на основі здобутої інформації з урахуванням тенденцій розвитку науки про здоров'я та безпеку; розпізнавати вплив природних і технологічних чинників на здоров'я, безпеку та добробут; виявляти готовність визнати помилковість своїх переконань, якщо вони суперечать підтвердженим науковим експериментальним даним щодо формування, розвитку та збереження здоров'я, забезпечення безпеки та добробуту; критично оцінювати наслідки використання сучасних технологій для природного та соціального середовища;

		діяти в умовах загрози виникнення надзвичайних ситуацій різного характеру, застосування різних видів зброї та хімічних речовин з метою збереження життя; аналізувати та оцінювати досягнення природничих наук і технологій для виявлення ознак і характеристики безпечних для здоров'я та добробуту людини процесів, явищ, станів Ставлення: усвідомлення основних принципів безпеки в контексті науково-технічного прогресу, що стосуються здоров'я та добробуту (особистого, родинного, суспільного); ціннісне ставлення до навколишнього середовища як до потенційного джерела життя, усвідомлення важливості бережного ставлення до природокористування; готовність до вирішення проблем, пов'язаних із станом довкілля, що є наслідком надзвичайних ситуацій; розуміння впливу воєнних дій і надзвичайних ситуацій різного характеру на природу.
5	Інноваційність	Уміння: генерувати та втілювати нові ідеї щодо забезпечення здоров'я, безпеки та добробуту (особистого, родинного, суспільного); оцінювати ризики втілення інноваційних ідей і здобутків; моделювати та корегувати індивідуальні оздоровчі програми, стратегії безпечної поведінки відповідно до життєвих ситуацій. Ставлення: відкритість до нових ідей, усвідомлення важливості ініціювання змін, впровадження інноваційних технологій для збереження, формування та розвитку індивідуального, родинного і громадського здоров'я, безпеки та добробуту, захисту довкілля
6	Екологічна компетентність	Уміння: дотримуватися ідей сталого розвитку для забезпечення екологічної безпеки, особистого і суспільного добробуту, здоров'я; раціонально використовувати природні ресурси; дотримуватися правил безпечної поведінки у довкіллі;

		виявляти залежність між станом довкілля та рівнем здоров'я, безпеки та добробуту суспільства; визначати та аналізувати стан довкілля, рівень його проблем, загроз і ризиків для особистих здоров'я, безпеки та добробуту, приймати відповідальні рішення для їх уникнення; створювати та реалізовувати соціально важливі екологічні проекти; прогнозувати наслідки впливу природно-техногенного середовища на здоров'я, безпеку та добробут людини; оцінювати та проектувати власні дії в довкіллі, що сприятимуть здоров'ю, безпеці та добробуту (особистому, родинному, суспільному). Ставлення: ціннісне ставлення до довкілля як до потенційного джерела здоров'я, безпеки та добробуту людини і суспільства; усвідомлення важливості ощадливого природокористування, відповідальність за власну діяльність та її вплив на довкілля.
7	Інформаційно-комунікаційна компетентність	Уміння: використовувати цифрові технології для ефективної комунікації, активної участі в суспільному житті, співпраці з іншими особами для досягнення особистих чи соціальних цілей; знаходити, представляти, добирати, перетворювати, аналізувати, узагальнювати та логічно організовувати інформацію щодо здоров'я, безпеки та добробуту (особистого, родинного, суспільного) з використанням інформаційно-комунікаційних технологій і технічних засобів; критично оцінювати достовірність і надійність інформації, різні аспекти цифрового контенту щодо здоров'я, безпеки та добробуту; безпечно застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в повсякденному житті (цифровий добробут);

		протидіяти дезінформації щодо причин, перебігу, стану, наслідків подій і процесів соціального, техногенного та природного характеру; виявляти інфомедійну грамотність і дотримуватися принципів академічної доброчесності під час використання інтернет-ресурсів щодо здоров'я, безпеки та добробуту Ставлення: дотримання безпечного, відповідального та етичного спілкування в інформаційних мережах; усвідомлення переваг, впливу та загроз використання інформаційно-комунікаційних технологій; розуміння проблем і наслідків комп'ютерної залежності.
8	Навчання впродовж життя	Уміння: визначати власний стиль і способи індивідуального ефективного навчання, раціонально планувати час; здійснювати самооцінювання та самоконтроль, розробляти і використовувати індивідуальні навчальні стратегії, які передбачають раціональне планування, рефлексію та оцінювання результатів; визначати мету навчальної діяльності, застосовувати потрібні знання та способи діяльності для досягнення мети; керувати своїм навчанням, за потреби звертатися по допомогу до компетентних осіб. Ставлення: усвідомлення власних освітніх потреб, цінності нових знань і вмінь; зацікавленість у пізнанні світу; розуміння важливості навчання впродовж життя; позитивне ставлення до помилок, виявлення відкритості до критики, здатність долати труднощі та реагувати на зміни, мотивація та інтерес до навчання впродовж життя,

		впевненість в успішності власного навчання як засобу підвищення рівня добробуту та збереження здоров'я.
9	Громадянські соціальні компетентності	та Громадянські компетентності Уміння: діяти як відповідальний громадянин, брати конструктивну участь у громадській діяльності, яка стосується, зокрема, здоров'я, безпеки та добробуту; виявляти закономірності в розвитку демократії та суспільної довіри; застосовувати здобуті в соціальній і здоров'язбережувальній освітній галузі знання та набуті вміння для формування власної готовності до захисту незалежності і територіальної цілісності України, конституційних засад державного ладу, національних інтересів та суспільно-державних (національних) цінностей України. Ставлення: повага до прав людини; сприйняття демократичних цінностей; усвідомлення потреби соціальної справедливості, необхідності стати на захист України та її інтересів; відповідальність за особистий і суспільний добробут; повага до історичного минулого України. Соціальні компетентності Уміння: пропагувати інформацію про здоров'я, безпеку та добробут, оборонну свідомість та власним прикладом демонструвати безпечну поведінку, що сприяє здоров'ю та добробуту; підтримувати власне здоров'я та добробут, вести здоровий спосіб життя; виявляти толерантність і розуміння різних поглядів, переконань; конструктивно керувати емоціями; адекватно реагувати на конфліктні ситуації;

		створювати атмосферу довіри; працювати в команді, планувати власну та групову роботу, підтримувати і допомагати іншим, заохочувати до досягнення спільної мети; обстоювати інтереси особистого, сімейного та суспільного добробуту; конструктивно комунікувати в різних середовищах, діяти відповідально в різних життєвих ситуаціях, зокрема в небезпечних, надавати першу допомогу; дотримуватися правил безпечної, відповідальної та етичної поведінки; оцінювати ризики, аналізуючи об'єктивні та суб'єктивні фактори впливу, розрізняти прийнятні та неприйнятні ризики. Ставлення: усвідомлення активної життєвої позиції і власної відповідальності за досягнення добробуту шляхом створення власного безпечного стилю життя; повага до себе та інших осіб, готовність брати на себе відповідальність; готовність до співпраці, наполегливість, чесність, толерантність, чуйність, емпатія; усвідомлення індивідуального здоров'я як суспільної цінності; відповідальність за збереження здоров'я майбутніх поколінь; відповідальне ставлення до здоров'я, безпеки та добробуту (особистого, родинного, суспільного); усвідомлення цінності родини, подружнього життя, материнства/батьківства.
10	Культурна компетентність	Уміння: розвивати емоційно-почуттєву сферу на основі сприймання мистецтва, застосовувати творчі здібності та життєві навички в різних ситуаціях; коригувати власний психоемоційний і фізичний стан за допомогою мистецтва; критично оцінювати вплив культури на здоров'я, безпеку та добробут (особистий, родинний, суспільний); аналізувати досягнення української культури та культур інших народів Ставлення:

		сприйняття мистецтва як засобу самоідентифікації, передачі духовних цінностей; етичне та відповідальне ставлення до інтелектуальної власності; свідоме ставлення і розвиток власної національної культури та історичної спадщини; повага до культури інших країн; піклування про пам'ятки української і світової культури; розуміння власної національної культури; осмислення значення мистецтва в історичному контексті
11	Підприємливість та фінансова грамотність	Уміння: визначати власні слабкі та сильні сторони для проектування майбутньої професійної діяльності та власного добробуту; формувати шляхи реалізації власних освітньо-професійних цілей та особистісного потенціалу; діяти в непередбачуваних ситуаціях, визначати мету і досягати її, прогнозувати та оцінювати ризики прийняття рішень; критично мислити, ініціювати та реалізувати соціальні проекти, які мають культурну, комерційну або суспільну цінність; вирізняти чинники фінансового добробуту, які мають позитивний вплив на здоров'я, безпеку та добробут; планувати та контролювати власні доходи і витрати; оцінювати вартість витрат на підтримання здоров'я і порівнювати ці витрати з витратами на лікування та реабілітацію; розуміти законодавче підґрунтя економічних процесів (права та обов'язки, захист прав споживачів тощо). Ставлення: усвідомлення важливості володіння інструментами планування та контролю доходів і витрат для майбутнього добробуту; розуміння важливості ощадливості та раціонального використання коштів.

Базові знання соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі для 10–12 класів, передбачені Державним стандартом, що реалізуються цією програмою, є такими:

Безпека: цінність життя; національна безпека; глобальна безпека; система безпеки України; нормативно-правова база щодо права на безпеку людини; загрози для безпеки; види небезпек (природна, техногенна, соціальна); безпечний простір (екологічний, фізичний, психологічний та інформаційний); безпечне дозвілля; безпечне спілкування; безпечне споживання; алгоритми та протоколи дій (небезпечні ситуації, домедична допомога); допомога собі та іншим в разі небезпеки; стратегія безпечної поведінки; готовність до дієвого виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, незалежності і територіальної цілісності України.

Здоров'я: цінність здоров'я; громадське здоров'я; нормативно-правова база щодо забезпечення права громадян України на охорону здоров'я; медицина; галузі та розділи медицини; медична освіта та професії; взаємозв'язок складників здоров'я (фізичне, репродуктивне та сексуальне, психічне, емоційне, соціальне); захворювання та їх наслідки; профілактика неінфекційних та інфекційних захворювань; вікові зміни організму; репродуктивне та сексуальне здоров'я; інфекції, які передаються статевим шляхом; соціально небезпечні хвороби та профілактика їх; психічне та емоційне здоров'я; розвиток особистості, її психічних процесів; розв'язання конфліктних ситуацій; стресостійкість; саморегуляція; соціальні детермінанти здоров'я; сім'я; відповідальне батьківство; наслідки соціальних впливів на здоров'я; культура здоров'я.

Добробут: сенс життя; ідеали та світогляд; життєва самоідентифікація; суспільний і особистий добробут; складники добробуту; складники якості життя; уміння вчитися впродовж життя; менеджмент навчання; ініціативність; ефективна співпраця; ефективне спілкування; самоаналіз; самоконтроль; особистісний розвиток; нахили, здібності; майбутня кар'єра; планування освітньо-професійного розвитку; власні слабкі та сильні сторони в проєкції на майбутню професійну діяльність і власний добробут; власна діяльність для успішного майбутнього; ринок праці; законодавство про працю; соціальні та економічні можливості і виклики сучасного суспільства; економіка; потреби та ресурси; доходи та витрати; культура споживання; фінансова грамотність; фінансові ризики; фінансова стратегія; баланс життя; фінансове здоров'я; соціальна,

культурна та економічна цінність; емоційний інтелект; підприємливість; ідеї та можливості; ресурси; діяльність із створення цінності для інших осіб; моральні та етичні цінності; етична поведінка; відповідальне споживання; доброчинність; допомога іншим особам; підтримка осіб з особливими потребами та осіб з інвалідністю; гуманне ставлення до живих істот; соціальні проекти; спонсорство; меценатство; волонтерство; волонтерський рух в Україні.